

ВІДГУК
офіційного опонента
декана юридичного факультету Академії праці, соціальних відносин
і туризму Федерації професійних спілок України, доктора юридичних наук,
професора ЖУРАВЛЯ Ярослава Володимировича
на дисертаційне дослідження ШТОДИ Діани Олегівни на тему:
«Адміністративно-правове регулювання відносин
у сфері використання альтернативних джерел енергії»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження

Стрімкі темпи розвитку сучасного суспільства формують все більші енергетичні потреби. Маючи в основі енергетики традиційні енергетичні ресурси, запаси яких вичерпуються, все більше країн світу розуміють нагальну потребу в зміщенні акцентів у бік альтернативних джерел енергії, що за своєю природою є невичерпними. Крім того, перехід на генерацію енергії з альтернативних джерел відповідає сучасним вимогам щодо екологізації енергетичного сектору, дотримання принципу його вуглецевої нейтральності. Україна не є виключенням: наша держава ще в довоєнний період взяла курс на розвиток саме альтернативної енергетики, що знайшло відображення в положеннях Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Наслідки російської збройної агресії (фактично криза в генерації електроенергії через руйнування та пошкодження енергетичної інфраструктури) стали беззаперечними аргументами на користь подальшої активізації сфери альтернативної енергетики і тим самим підвищення енергетичної незалежності України. Більше того, Енергетична стратегія України до 2050 року, декларуючи цілі Європейського зеленого курсу на принципах комплексного підходу до формування та реалізації політики у сфері енергетики, визначає сферу альтернативної енергетики як пріоритетну. Енергетична стратегія України до 2050 року передбачає досягнення Україною вуглецевої нейтральності енергетичного сектору до 2050 року. Однак, досягнення задекларованих цілей дуже залежить від ефективності конкретних заходів, досконалості правового забезпечення,

організаційно-правової моделі, запропонованої нормотворцем для реалізації відповідних правовідносин.

Варто наголосити на тому, що саме адміністративно-правове регулювання є тим фундаментом, на який значною мірою спирається сфера альтернативної енергетики. На нинішньому етапі розвитку техніки та технології отримання енергії з альтернативних джерел, її реалізації тощо адміністративний вплив держави в особі відповідних органів на формування дієвого механізму регулювання таких відносин є беззаперечним.

У зв'язку з цим, необхідно підкреслити значну актуальність теми, її сучасність та своєчасність. Нинішній стан розв'язання правових проблем адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії свідчить про потребу розроблення якісно нових теоретичних та практичних підходів до врегулювання відповідних правовідносин. Тому дослідження «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії» та здобуті в результаті його проведення наукові результати у формі дисертації є актуальними.

Тема дисертаційного дослідження сформульована коректно, обсяг та складність відповідають вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Об'єкт та предмет дослідження відповідають змісту спеціальності 081 «Право».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертація Штоди Діани Олегівни містить низку авторських висновків, узагальнень, положень та рекомендацій, що відповідають вимогам до наукових робіт такого рівня та є цікавими з наукової і практичної точок зору.

Дослідження базується на вдало підібраній сукупності методів наукового пізнання. Вміле застосування Д. О. Штодою діалектичного методу, загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, системного, формально-логічного), а також спеціально-правових методів (історико-правового, порівняльно-правового, формально-юридичного) дозволило об'єктивно дослідити обрану

тематику та сформулювати обґрунтовані положення щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії.

Відповідає меті та завданням дисертації обсяг джерельної бази. Загальна кількість опрацьованих Д. О. Штодою джерел складає 302 найменування, що свідчить про ґрунтовний підхід авторки до роботи. Використані джерела характеризуються різноманітністю, що дозволило авторці охопити сформований на даний час науковий, нормотворчий та правозастосовчий досвід.

Викладення положень дисертації здійснено коректно, однозначно, точно й зрозуміло. Авторка вірно застосовує юридичну термінологію, спеціальні терміни, назви нормативно-правових актів.

Мета, завдання дослідження сформульовані правильно, у відповідності з існуючими вимогами. Вірно визначені предмет та об'єкт дослідження. Тим самим підтверджується виконання роботи та належному науковому рівні, її обґрунтованість.

Дисертація має чітку структуру, що відповідає поставленій меті та завданням. Логічно вибудована послідовність структурних елементів дала змогу авторці отримати власні достовірні й обґрунтовані наукові висновки, узагальнення, пропозиції й рекомендації, що характеризуються науковою новизною.

**Достовірність та наукова новизна одержаних результатів,
повнота їх викладення в опублікованих наукових працях**

Дисертація Штоди Діани Олегівни є сучасним комплексним науковим дослідженням, присвячених актуальним проблемам адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії в Україні.

Новизна дисертаційного дослідження зумовлюється наявністю низки авторських положень, висновків, пропозицій, що відзначаються значущістю як в теоретичній, так і практичній площині, серед яких варто відзначити наступні.

У роботі Д. О. Штоди вперше в вітчизняній правовій науці сформульовано змістоутворюючу категорію дослідження як «адміністративно-правове регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії». Під яким авторка пропонує розуміти «адміністративно-правовий вплив уповноважених суб'єктів, що здійснюється за допомогою норм адміністративного права та інших адміністративно-правових засобів, орієнтований на цілеспрямовану діяльність із забезпечення публічного інтересу щодо розвитку альтернативної енергетики в Україні, та гарантування кожному реальному дотримання прав щодо виробництва, збереження, транспортування, постачання, передачі і споживання енергії, отриманої з альтернативних джерел, а також належного рівня захисту цих прав у разі їх порушення» (с. 191).

Важливим для розвитку адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії є визначення дисертанткою системи відповідних правових засад, з виокремленням та характеристикою загальних універсальних принципів, галузевих принципів, спеціальних принципів правового регулювання таких відносин.

Суттєвим науковим здобутком авторки є формулювання поняття об'єкта та предмета адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії, а також виділення за критерієм узагальнення та обсягу публічних інтересів загального, родового, видового та безпосереднього об'єктів (с. 60, с. 68, с. 148).

Схвалення заслуговують висновки здобувачки щодо поняття та змісту правових та організаційних форм адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел із виділенням їх різновидів та ґрунтовною характеристикою (с. 83–109, с. 149–150).

До позитивних рис роботи належить й приділення здобувачкою уваги до удосконалення таких базових у досліджуваній сфері категорій як «альтернативні джерела енергії» та «вторинні енергетичні ресурси» в частині переліку енергоресурсів, які до них належать. Цікавим є висновок авторки щодо помилковості звуження до переліку окремих видів вторинних енергетичних ресурсів, та пропозицію «робити акцент на конститутивних ознаках/рисах даних

альтернативних джерел енергії при визначенні поняття «вторинні енергетичні ресурси» (с. 65).

Цінними як з теоретичної, так і з практичної точки зору є пропозиції Д. О. Штоди щодо удосконалення нормативних підходів до встановлення умов ліцензування об'єктів електроенергетики з альтернативних джерел енергії, податкових преференцій, запуску ринку «зелених облігацій», умов збереження стимулюючого тарифоутворення для електроенергії, отриманої з альтернативних джерел та повноважень державних органів у цих сферах (с. 113–147).

Безумовною позитивною рисою дисертаційного дослідження є логічна об'єктивація теоретичних авторських напрацювань у форму конкретних пропозицій із удосконалення змісту нормативно-правових актів, що регулюють сферу використання альтернативних джерел енергії. А саме розроблено авторські редакції змін та доповнень до Закону України «Про альтернативні джерела енергії», Закону України «Про ринок електричної енергії», Закону України «Про державно-приватне партнерство», Податкового кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Наведені вище та деякі інші положення достатньою мірою розкрито в основному тексті дослідження та відображено у висновках до розділів та загальних висновках дисертації.

Результати дисертаційного дослідження Д. О. Штоди належним чином нею апробовано через публікації у фахових наукових виданнях України, науковому виданні іншої держави, а також презентовані у тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Дисертантка має 4 статті у наукових фахових виданнях України, статтю «До питання визначення об'єкта адміністративно-правових відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії» у співавторстві з науковим керівником (Улютіною О. А.) у науковому виданні іншої держави. В цій статті дисертанткою визначено об'єкт адміністративно-правових відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії як один з обов'язкових елементів складу відповідних правовідносин. Представила результати своєї роботи

здобувачка й на чотирьох міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Із них одні тези «Учасники ринку електричної енергії, отриманої з альтернативних джерел як суб'єкти адміністративних правовідносин: окремі аспекти» виконано у співавторстві з науковим керівником (Улютіною О. А.). Дисертанткою в межах цих тез вивчено окремі аспекти діяльності учасників ринку електричної енергії, отриманої з альтернативних джерел як суб'єктів адміністративних правовідносин.

Тематика публікацій Д. О. Штоди відповідає темі дисертаційного дослідження, безпосередньо пов'язана із метою та основними завданнями дисертації, що свідчить про належний рівень апробації положень роботи.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Сформульовані в дисертаційному дослідженні висновки є значущими з практичної точки зору. Запропоновані положення є вагомим внеском у науку адміністративного права. Можуть використовуватися напрацювання Д. О. Штоди й в практичній діяльності (формулюванні змін та доповнень до чинних нормативних актів у сфері регулювання відносин із використання альтернативних джерел енергії, змістовому наповненні перспективних нормативних актів, у процесі навчання та підвищення правової свідомості громадян, посадових осіб тощо).

Стануть в нагоді положення дисертаційного дослідження й в навчальному процесі при підготовці навчальної та навчально-методичної літератури з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Актуальні проблеми теорії адміністративного права», «Енергетичне право» тощо, при проведенні лекційних та практичних занять, самостійної роботи студентів.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз анотації до дисертаційного дослідження Д. О. Штоди дозволяє зробити висновок про її відповідність основним положенням, що викладені в тексті роботи.

Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного

дослідження, де стисло окреслено основні результати дослідження і наведено положення наукової новизни.

Анотація відповідає вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також п. 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому оцінюючи дисертаційне дослідження Д. О. Штоди позитивно, варто акцентувати увагу й на дискусійних його положеннях та певних недоліках:

1. В результаті аналізу методів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії здобувачка доходить висновку про «послаблення на сучасному етапі розвитку адміністративного права прямих імперативних методів регулювання досліджуваної сфери зі зміщенням акцентів у бік диспозитивності, поширення застосування непрямих, опосередкованих, економічних методів адміністративно-правового регулювання, чільне місце серед яких займають стимулюючі» (с. 151). Віддаючи належне такому авторському підходу, варто зазначити, що імперативні методи залишаються дієвими у досліджуваній сфері. Натомість, у дослідженні досить поверхово висвітлюється питання здійснення нагляду та контролю за дотриманням законодавства у сфері використання альтернативних джерел енергії (приміром на с. 79, 80, 186 та деякі інші), що можна розглядати як певне недопрацювання дисертантки.

2. Фактично залишилася поза увагою здобувачки проблематика правового регулювання відносин у сфері гарантування походження електричної енергії, виробленої з альтернативних джерел. Хоча в роботі відзначено пріоритетність налагодження функціонування електронної системи підтвердження гарантії походження енергії в якості завдань для України, висунутим Енергетичним Співтовариством (с. 163). Окрім того, за Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації

енергетичної системи України» від 30.06.2023 р. № 3220-IX визначальну роль у вищевказаних відносинах відіграє Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Зважаючи на предмет та об'єкт дисертаційного дослідження Д. О. Штоди, аналіз повноважень даного органу в частині видачі, обігу та погашення гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, на території України, значно збагатив би дисертацію.

3. Не можна погодитися із здобувачкою у тому, що «принцип врахування в адміністративно-правовому регулюванні міжнародних вимог та стандартів, міжнародної взаємодії» є «спеціальним принципом адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії» (с. 37). Даний принцип, на нашу думку, є загальною засадою правового регулювання будь-якої сфери суспільних відносин у сучасному світі, у тому числі відносин у досліджуваній здобувачкою сфері.

4. Викликає певні заперечення кореляція назви підрозділу 3.1 роботи «Міжнародний досвід правового регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії та можливості його використання в Україні» та його змістовного наповнення (с. 152–175). Так, у цій частині дисертації здобувачка концентрує увагу на характеристиці міжнародних інституцій, що забезпечують функціонування цього механізму міжнародного співробітництва у сфері альтернативної енергетики (ООН та її спеціалізованих установ (с. 153–155), Міжнародного енергетичного агентства (с. 155–158), Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (с. 158–161), Енергетичного співтовариства (с. 161–163). Також в підрозділі 3.1 здобувачка аналізує низку документів міжнародного характеру у сфері альтернативної енергетики (приміром, Європейську стратегію енергетичної безпеки, План REPowerEU, Плану «Fit for 55»). Водночас характеристика досвіду окремих зарубіжних країн саме в цьому підрозділі не проводилася, хоча в роботі авторка наводить позитивний та негативний досвід європейських країн у впровадженні аукціонів та конкурсних торгів (с. 131), ринку зелених облігацій (с. 144), енергетичних кооперативів (с. 173), існування «зеленого» тарифу (с. 124).

На прилюдному захисті роботи хотілося б почути думку авторки з цього приводу.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Вивчення дисертаційного дослідження Д. О. Штоди дозволяє констатувати відсутність порушень у ньому вимог академічної доброчесності та вимог щодо змістовного й структурного наповнення. Належним є оформлення посилань на використані джерела інформації, ідей та концепції інших дослідників.

Тема дисертаційного дослідження Д. О. Штоди є актуальною, сформульовані висновки, пропозиції, узагальнення є самостійними, обґрунтованими, аргументованими, мають наукову новизну. Робота повністю відповідає вимогам, що ставляться до робіт такого рівня.

Таким чином, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Штода Діана Олегівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

декан юридичного факультету
Академії праці, соціальних відносин і туризму
Федерації професійних спілок України,
доктор юридичних наук,
професор

Ярослав ЖУРАВЕЛЬ

Підпис *Ярослав Жучарев*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів АПСВТ
Полок
«03» 11 2023